

Anikó
Fábián

Djela Bukovca i Medovića na mađarskim izložbama 1897.-1910.

Djelovanje hrvatskih slikara Mate Celestina Medovića i Vlahe Bukovca, kao i drugih važnijih srednjoeuropskih umjetnika u Mađarskoj na prijelazu stoljeća, sastoji se ili u izlaganju djela na proljetnim i jesenskim izložbama u organizaciji Mađarskog društva za lijepe umjetnosti, ili u sudjelovanju na Milenijskoj izložbi 1896. te suradnji na projektu ilustracije knjiga o Austro-Ugarskoj Monarhiji, *Austro-Ugarska monarhija u slici i riječi*, od 1885. do 1901. U ovom tekstu prikazuju se njihova djela koja se nalaze u depou Muzeja lijepih umjetnosti u Budimpešti.

Kulturni život Mađarske procvao je nakon Austro-ugarske nagodbe 1867. Budimpešta je u umjetnosti i trgovini umjetninama uspjela izboriti mjesto u Monarhiji odmah nakon Beča. Godine 1861. osnovano je spomenuto Mađarsko društvo za lijepe umjetnosti (Országos Magyar Képzőművészeti Társulat, poznato pod kraticom OMKT), a 1892.-1894. aktivan je bio i takozvani "protu-OMKT", odnosno Nacionalni salon (Nemzeti Szalon). Razvoj Pešte i Budima bio je značajno ubrzan od 1850. godine. Već sredinom šezdesetih godina bila je dovršena zgrada Mađarske akademije znanosti, kao i zgrada "novoga" peštanskog kazališta Vigadó. Od 1870. godine djeluje i Gradski savjet za javne radove u Budimpešti (Fővárosi Közmunkák Tanács), što je rezultiralo planovima za tri kružna bulevara i mrežu avenija, a 1895. završeni su radovi na današnjoj aveniji Andrássy. Do otvorenja Milenijske izložbe (1896.) već je bila dovršena ili pri samom završetku izgradnja Parlamenta, Muzeja lijepih umjetnosti, novoga Umjetničkog paviljona, Muzeja

↑ Vlaho Bukovac, *Dubravka*, 1896., Szépművészeti Múzeum, Budimpešta, snimio: András Rázsó, 2008.

primijenjenih umjetnosti te brojnih zgrada javnih ustanova.

U likovnoj umjetnosti, posebice među slikarima, promjene se uočavaju tek nakon 1860. godine. Kao prvo opiranje ustanovljenom prestižu Münchenske škole realizma pojavljuje se atelier Bertalana Székelya koji stvara novu vrstu portreta. Székely postaje jednim od profesora na Mađarskoj kraljevskoj slikarskoj školi (Országos Magyar Királyi

↑ Mato Celestin Medović, *Srijemski mučenici*, 1896., Szépművészeti Múzeum, Budimpešta, snimio: Józsa Dénes, 2008.

Rudolf. Među stranim nagrađenim djelima spomenimo *Igru valova* Arnolda Böcklina, koja je 1886. dobila zlatnu medalju, ili pak sliku Ilje Rjepina *Zaporoški kozaci*, koja je dobila zlatnu medalju 1895., te djela Vereščagina izložena 1883. i 1886. u Umjetničkom paviljonu, također nagrađena zlatnim medaljama. Među aktivnijim srednjoeuropskim umjetnicima na izložbama OMKT-a u tom razdoblju bili su Ivana Kobilca, Jan Styka, Jan Matejkó, Alexander Augustynowitz, Józef Krzesz-Mencina i Alfons Mucha. Više djela tih slikara i danas se nalazi u Mađarskoj, ali njihovi radovi još nisu dostatno povijesnoumjetnički obrađeni. Kao i u slučaju Bukovca i Medovića,

Mintarajztanoda és Rajztanárképezde), osnovanoj 1871. godine, kao jedan od vodećih mađarskih umjetnika u zadnja tri desetljeća 19. stoljeća, pored Gyule Benczúra, Károlya Lotza i Alajosa Stróbla. Pored Székelyeve izuzetne osobnosti na prijelazu 60-ih na 70-te pojavljuje se Merse Szinyei, kao jedan od prethodnika impresionizma, a 80-ih Rippl-Rónai napušta pariški atelje Munkácsija. Cijela zemlja je umjetnicima nudila natječaje za velike projekte: uprava Budimpešte i mnogih županija naručivale su slike važnih trenutaka iz mađarske povijesti.¹

Na proljetnim i zimskim okupljanjima koja je organizirao OMKT već od 1868. sudjeluju i mađarski i strani stvaroci. Članovi OMKT-a trudili su se da u sklopu međunarodnih ili skupnih izložbi pozovu što veći broj stranih izlagača, tako da se imena poznatih europskih slikara mogu naći uz mađarske umjetnike. Zbog nedostatka sredstava Društvo se trudilo da razvije što raznovrsniju mrežu mecena, među kojima je bio i prijestolonasljednik

riječ je o umjetnicima poznatim u svojim nacionalnim umjetnostima, pa je zanimljivo promatrati recepciju i važnost koju stječu u širem srednjoeuropskom kontekstu. Jan Matejko (1838.-1893.) istaknuti predstavnik poljskoga historicističkog slikarstva, i prvi ravnatelj krakovske Škole lijepih umjetnosti, između 1868. i 1889. bio je od stranih slikara najzastupljeniji pred mađarskom javnošću.²

¹ BEKE-GÁBOR-PRAKFAI-SISA-SZABÓ, *Magyar művészet 1800-tól napjainkig*. Budapest, Corvina kiadó, 2002., 58-70., 154-57., 178-85. Djelomično zbog konciznosti, a djelomično zbog usmjerenosti, ovo izdanje navedeno razdoblje opisuju samo u glavnim crtama.

I njegovi učenici Jan Styka (1858.-1925.), József Krzesz-Mencina (1860.-1934.) i Alexander Augustynowitz (1865.-1944.) bili su predstavljeni na izložbama OMKT-a s više djela.³ Od navedenih najtalentiraniji je bio Styka – naročito se isticao u tzv. panoramskim slikama (primjerice *Sibiška bojna*).⁴ Alfons Maria Mucha (1860.-1939.), iako rodom iz Moravske, u akademskim krugovima i člancima često je spominjan kao mađarski umjetnik zbog intenzivne djelatnosti u Mađarskoj; njegovi plakati i panoi zauzimali su cijelu dvoranu na OMKT-ovim proljetnim i zimskim izložbama 1898., a iste je godine izlagao svoje secesijske plakate i u budimpeštanskom Muzeju primijenjene umjetnosti. Austrijska je vlada 1899. naručila od Muche dizajniranje paviljona Bosne i Hercegovine za Parišku svjetsku izložbu održanu 1900.

Vlaho Bukovac, iako od 1897. do 1910. nije izlagao na izložbama OMKT-a, sa svojim je ilustracijama bio uvršten u publikaciju Austro-Ugarska monarhija u riječi i slici, tako da se i danas u Mađarskom narodnom muzeju

nalazi više njegovih portreta, žanrovskih slika i etnografskih skica. Njegova slika Franje Josipa iz 1895. godine, pod imenom *Živio kralj!*, danas je u posjedu budimpeštanskog Muzeja lijepih umjetnosti, a njegovo djelo koje je bilo izloženo na Milenijskoj izložbi 1896. pod imenom *Dubravka* Muzej je otkupio za 3600 forinti. Ove činjenice, kao i djela sama, poznate su i otprije u literaturi i stručnoj javnosti, dok je situacija djelomično različita s Medovićevom slikom iz Muzeja lijepih umjetnosti.

Mato Celestin Medović u više je navrata svoja djela predstavio u Mađarskoj. U Budimpešti se predstavio u dva navrata tijekom 90-ih, portretima i slikama s povijesnom tematikom (*Krunidba Ladislava Napuljskoga*), te još jednom na OMKT-ovoj izložbi 1905. U skladištima budimpeštanskog Muzeja lijepih umjetnosti nalazi se njegovo djelo *Forum Romanum*, koje je Muzej kupio 1896. za 3200 forinti. Riječ je o slici izvorno naslovljenoj *Srijemski mučenici*, za koju se u hrvatskoj povijesnoumjetničkoj literaturi znalo da je otkupljena na milenijskoj izložbi 1896. u Budimpešti, ali se smatrala kasnije izgubljenom.⁵ U dokumentima i opisu koji se čuvaju u Muzeju lijepih umjetnosti navodi se i naziv *Pet srijemskih mučenika*, a iz fotografije je vidljivo da je riječ o toj slici. Slikar se potpisao u lijevom uglu, na prikazu stepenica: M.C. MEDOVIĆ. Nadamo se da će ovaj “povratak” *Srijemskih mučenika* doprinijeti i daljnjoj interpretaciji i valorizaciji te slike u odnosu na ostala slikareva djela slične tematike i izvedbe. x

5 VERA KRUŽIĆ UCHYTIĆ, Mato Celestin Medović, Zagreb, Grafički zavod Hrvatske, 1978., 239.

2 Za više detalja vidi: ÁGNES SZABÓ, Közép-európai művészek jelenléte az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat kiállításain 1884-1891 között. http://www.mucsarnok.hu/ernstmuzeum.hu/prog_konf.php

3 Jan Styka izložio je devet slika, i to 1884., 1885. i 1898. godine; Mencina 1905. godine izlaže pet slika, a Augustynowitz jednu, također 1898. godine.

4 Vidi: WILHELMINE CENNER GIZELLA, Magyar Nemzeti Múzeum – Kiállítás vezető. 1991 márc.14-ápr. 14. *Sibiška bojna* prikazuje okršaj koji se odvio 11. ožujka 1849. godine, kad je mađarska vojska pod vodstvom poljskog generala Josipa Bema nanijela težak poraz austrijskim i ruskim snagama.

SUMMARY: WORKS BY BUKOVAC AND MEDOVIĆ AT HUNGARIAN EXHIBITIONS 1897-1910

The article gives a brief overview of visual arts and exhibition activities in Hungary in the second half of the 19th and at the turn of the 20th century, and contextualizes the participation of Vlaho Bukovac and Mato Celestin Medović at exhibitions in Hungary, especially at the

Millennium Exhibition in 1896, where several works by these Croatian artists were bought. The author reveals that one of these paintings, Medović's *Srijemski mučenici* (*Martyrs of Srijem*), up to now considered lost, is kept at the Museum of Fine Arts in Budapest.